

Regionstyrelsen

Yttrande över Klimatråtsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21)

Regionledningskontorets förslag till beslut

Regionrådsberedningen föreslår att regionstyrelsen beslutar följande.

Regiondirektörens tjänsteutlåtande utgör Region Stockholms yttrande till Miljödepartementet över Klimatråtsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21).

Sammanfattning

Miljödepartementet har remitterat ärendet *Klimatråtsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21)*, till Region Stockholm för yttrande. Utredningen har haft i uppdrag att se över all relevant svensk lagstiftning så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag. I utredningens slutbetänkande redovisas förslag till ändringar av lagstiftningen inom tre områden, främja bidrag till klimatomställningen, underlätta byggande av elnät och ett transporteffektivt samhälle.

Gällande utredningens förslag om en klimatanpassad platsvalsregel i 2 kap. 6 § miljöbalken anser Region Stockholm att intentionen med lagstiftningen är god men är tveksam till att lagen kommer att fungera som det är tänkt. Risken bedöms för stor att prövningar för klimatnyttiga infrastrukturprojekt fokuserar alltför mycket på byggskedet vilket i sin tur kan fördröja och kraftigt försena dessa projekt.

Region Stockholm är positiv till syftet med utredningens förslag och bedömningar om att få till en snabbare utbyggnad av elnätet samt förslaget om att tillsätta en utredning som ska analysera hur energi- och klimatplaneringen bör struktureras och samordnas. Region Stockholm ser vidare positivt på utredningens förslag om att stärka transportplaneringen genom ett antal förordningsändringar.

Region Stockholm avstyrker utredningens förslag om ett tillägg i plan- och bygglagen (PBL) som medför att en kommun ska göra en strategisk bedömning när en plan medför betydande trafikflöden. Region Stockholm ställer sig positiv till utredningens förslag om vissa tillägg i förordningen (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer.

Bakgrund

Miljödepartementet har remitterat ärendet *Klimaträttsutredningens slutbetänkande Rätt för klimatet (SOU 2022:21)*, till Region Stockholm för yttrande. Utredningen har haft i uppdrag att se över all relevant svensk lagstiftning så att det klimatpolitiska ramverket får genomslag. I utredningens slutbetänkande redovisas lagförslag och görs bedömningar inom tre områden: främja bidrag till klimatomställningen, underlätta byggande av elnät och ett transporteffektivt samhälle. Ärendet har remitterats internt till Region Stockholms fastighets- och servicenämnd och trafiknämnd.

Utredningen lämnar förslag och gör bedömningar om hur utrymmet i miljöbalken skulle kunna utökas för att främja verksamheter som bidrar till klimatomställning. Vidare presenteras förslag som syftar till att underlätta utbyggnation av elnät genom snabbare tillståndprocesser, samt förbättrade förutsättningarna för att prövningar av elnätsbyggnation ska ta hänsyn till elektrifieringens betydelse för energi- och klimatomställningen. Avslutningsvis konstaterar utredningen att nuvarande styrning mot ett transporteffektivt samhälle är svag och flertalet förslag läggs för att stärka styrningen.

Region Stockholms yttrande

Förslag och bedömningar om att främja bidrag till klimatomställningen

Utredningen föreslår en klimatanpassad platsvalsregel i 2 kap. 6 § miljöbalken. Utredningen skriver att syftet är att skapa utrymme för att göra rättsliga avvägningar till förmån för klimatet och inte att göra det svårare att få tillstånd. Region Stockholm anser att intentionen med lagstiftningen är god men är tveksam till om lagen kommer att fungera som tänkt. Region Stockholm bedömer att risken är stor att prövningar för klimatnyttiga infrastrukturprojekt fokuserar alltför mycket på byggskedet vilket i sin tur kan fördyra och kraftigt försena dessa projekt. Exempel på projekt som kan drabbas är byggande av järnväg eller tunnelbana som gynnar kollektivtrafik. En viktig förutsättning för att en klimatanpassad platsvalsregel ska fungera i praktiken är att det tas fram tydliga riktlinjer och bedömningsmetoder för hur klimataspekten ska vägas in i val av plats.

Underlätta byggande av elnät

Region Stockholm konstaterar att den förväntade omställningen av energiproduktionen, kraftigt ökad elanvändning framöver och åldrat elnät innebär stora behov av anpassning och utbyggnad av elnätet. Region Stockholm är utifrån sin roll som verksamhetsutövare, fastighetsägare och ansvarig för regional fysisk planering, positiv till syftet med utredningens

förslag och bedömningar om att få till en snabbare utbyggnad av elnätet, en effektivare tillståndsprocess och förbättrade förutsättningarna för prövningar av elnätsbyggnation. Effektbrist är redan idag en risk, och med de energikrävande verksamheter som Region Stockholm ansvar för är arbete för att säkra tillgång och överföringskapacitet i högsta grad relevant. Region Stockholm bedriver kollektivtrafik och förvaltar via sina fastighetsbolag, i dagsläget cirka två miljoner kvadratmeter vårdbyggnader i länet, från Norrtälje i norr till Södertälje och Handen i söder. Det är samhällsviktiga verksamheter och viktiga pusselbitar i dagens och framtidens vård som är beroende av en driftsäker och god kvalitet på överföring av el, en viktig beståndsdel i robusta sjukhus.

Region Stockholm ställer sig bakom förslaget om att tillsätta en utredning som ska analysera hur energi- och klimatplaneringen bör struktureras och samordnas på ett tydligare sätt än idag. Utredningen ska bland annat ha i uppdrag att förtydliga kommunernas och regionernas roll i planeringen av energi- och klimatomställningen. Region Stockholm ansvarar enligt PBL för att ta fram regionala planeringsunderlag och anser det viktigt att den kompetensen tillvaratas i det framtida arbetet. I kontakter med kommunernas energi- och klimatstrateger har det till exempel framkommit att det är otydligt för dem vad Region Stockholms respektive Länsstyrelsens roll är inom områdena klimat och regional planering. Otydligheten riskerar leda till merarbete på samtliga nivåer.

Ett transporteffektivt samhälle

Region Stockholm instämmer i utredningens bedömning att om nettonollutsläpp av växthusgaser ska uppnås till år 2045, behöver omställningen av transportsystemet vila på tre ben; transporteffektivt samhälle, hållbara förnybara drivmedel och elektrifiering och energi-effektiva fordon och fartyg. Utredningen bedömer att en utveckling mot ett transporteffektivt samhälle där trafikarbetet med personbil, lastbil och inrikes flyg minskar krävs för att omställningen ska ske på ett miljömässigt och socialt hållbart sätt. Utredningens bedömning är i linje med den regionala utvecklingsplanen för Stockholmsregionen (RUF5 2050) (LS 2015-0084) och Klimatfärdplan 2050 (LS 2017-1512). RUF5 2050 anger att infrastruktur- och teknikutveckling behöver gå hand i hand med energieffektivisering och ändrade beteendemönster. Klimatfärdplanen pekar på att det behövs en dämpad utveckling av antalet fordons- och personkilometer, effektivare och renare fordon och en utfasning av fossila drivmedel.

Region Stockholm ser positivt på utredningens förslag om att stärka transportplaneringen genom ett antal förordningsändringar som:

- Gör det tydligare att nationella planen och länsplanerna ska bidra till att uppnå de transportpolitiska målen.
- Ökar genomslag för fyrstegsprincipen i transportplaneringen.
- Anger att Region Stockholm som planupprättare, ska bedöma om tidigare beslutade, men ännu inte byggstartade infrastrukturobjekt, följer den inriktning som bedöms ha störst effekt för att nå de transportpolitiska målen, om det inte finns särskilda skäl för undantag.
- Ändrar instruktionen till Trafikverket så att myndigheten ska ta fram och tillhandahålla scenarier för trafikutvecklingen i stället för trafikprognoser.

Region Stockholm har tidigare efterfrågat ett förändrat regelverk och ökade statliga investeringar i infrastruktur. Därför välkomnas tidigare nämnda förslag som gör det lättare att uppfylla de transportpolitiska målen. Det är särskilt positivt att Region Stockholm via länsplanen får ökad möjlighet att arbeta med fyrstegsprincipens första två steg. Steg ett handlar om att överväga behovet av transporter och transportsätt, steg två går ut på att överväga åtgärder som medför ett effektivt utnyttjande av den befintliga infrastrukturen. Förändringarna möjliggör satsningar på exempelvis mobilitetstjänster, fler digitaliserade lösningar, satsningar som leder till ett ökat kollektivtrafikresande, samt en ökad andel fotgängare och cyklister. Redan idag innehåller förslag till Länsplan för regional transportinfrastruktur i Stockholms län 2022-2033 en större satsning på kollektivtrafik och cykel. I storstadsregionerna finns en stor potential för ökat hållbart resande som blir enklare att förverkliga om utredningens förslag genomförs.

Region Stockholm ställer sig bakom förslaget om att ge Trafikverket i uppdrag att se över analysmetoder och kalkylvärden i den så kallade ASEK-rapporten (Analysmetod och samhällsekonomiska kalkyler och kalkylvärden för transportsektorn). I dagens system tenderar tidsvinster för bilresenärer att värderas högre än tidsvinster för kollektivtrafikresenärer och cyklister. Det försvårar omställningen mot hållbara transportsätt.

Utredningen föreslår att det läggs till en ny punkt i 22 kap. miljöbalken 25 § som innebär att ett tillstånd i förekommande fall ska innehålla bestämmelser om de villkor som behövs för att minska miljö- och klimatpåverkan från så kallade följdföretag enligt 16 kap. 7 §. Region Stockholm ställer sig bakom förslaget och tycker det är viktig signal för

verksamheter som omfattas av tillståndsplikt. Förslaget bedöms ha potential att påverka hur transportlösningar genomförs.

Region Stockholm avstyrker utredningens förslag om ett tillägg i plan- och bygglagen (PBL) som medför att en kommun ska göra en strategisk bedömning när en detaljplan medför betydande trafikflöden. Region Stockholm är positiv till att kommunen föreslås få en tydlig roll i att främja kollektivtrafiken men bedömer att förslaget inte kommer ge den effekt som utredningen förväntar sig. Det är i stället viktigt att den organisation som bedriver kollektivtrafiken är överens med kommunen om de redogörelser och satsningar som anges i miljöbedömningarna för detaljplaner är realistiska och genomförbara.

Region Stockholm ställer sig positiv till utredningens förslag om att i förordningen (2015:579) om stöd för att främja hållbara stadsmiljöer (1 § 1), lägga till åtgärder som leder till ökad andel persontransporter med gångtrafik som en stödberättigad åtgärdstyp. Vidare föreslås en ny 1 § 3 som medger stöd till kommuner och regioner för åtgärder som leder till minskad transportefterfrågan eller effektivare användning av befintlig transportinfrastruktur. Region Stockholm anser att förslagen kan bidra till att minska klimatpåverkan, till en tillgänglig och attraktiv kollektivtrafik, samt att folkhälsan förbättras. Avslutningsvis ser Region Stockholm positivt på utredningens förslag om att ge Trafikverket i uppdrag att undersöka förutsättningarna för reglering av förhandlingsbaserade stadsmiljöavtal med kommuner och stadsregioner samt att utreda möjligheten för driftstöd av kollektivtrafik.

Ekonomiska konsekvenser

Regionledningskontoret förutser inga större ekonomiska konsekvenser av föreslagna ändringar i lagstiftningen men bedömer att förslaget om ändring av platsvalsregeln kan påverka infrastrukturprojekt vad gäller kostnad och tid.

Carina Lundberg Uudelepp
Regiondirektör

Anton Västberg
Utvecklingsdirektör

Beslutsunderlag

1. Sammanfattning av Klimaträttsutredningens slutbetänkande SOU 2022:21 Rätt för klimatet
2. Fastighets- och servicenämndens yttranden den 18 augusti och 26 augusti 2022
3. Trafiknämndens yttrande den 29 augusti 2022

Beslutsexpediering

1. Miljödepartementet
2. Fastighets- och servicenämnden
3. Trafiknämnden

Godkänd av Carina Lundberg Udelepp, 2022-09-19